

УДК 374.7:378.1

DOI: [https://doi.org/10.35387/od.1\(21\).2022.48-58](https://doi.org/10.35387/od.1(21).2022.48-58)

Радомський Ігор Петрович – кандидат педагогічних наук, доцент, старший науковий співробітник відділу андрагогіки Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України

Radomski Igor – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Senior Researcher of the Andragogy Department of the Ivan Ziaziun Institute of Pedagogical and Adult Education of the NAES of Ukraine

ORCID iD: <http://orcid.org/0000-0003-2452-0898>

E-mail: radomski@ukr.net

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ІДЕЇ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ

Анотація. В оглядовій публікації автором розглянуто розвиток освіти та навчання впродовж життя та її вагомій складовій – освіті дорослих як джерело розвитку потенціалу особистості, її професійних навичок, інноваційності та підприємливості. Зазначено, що актуальність цього питання викликана війною з росією та необхідністю перекваліфікації персоналу підприємств, установ, організацій; потребою професійної підготовки та перепідготовки осіб, що втратили роботу через бойові дії; специфікою навчання дорослих інвалідів, кількість яких, на жаль, зростатиме; особливостями адаптації дорослих в умовах переміщення для проживання на нові території. Проаналізовано чинники позитивного впливу освіти дорослих на сучасні потреби та вимоги дорослої людини. Розглянуто та охарактеризовано низку концептуальних ідей освіти дорослих, серед яких *continuing education* (продовжена освіта), *continuing professional education* – *GPE* (продовжена професійна освіта), *further education* (подальша освіта), *recurrent education* (відновлювальна освіта), *community education* (освіта в громаді), *adult education* (освіта дорослих), *learning organization* (самоучинська організація), *learning society* (суспільство, що навчається) та концептуальні ідеї освіти дорослих в Україні. Окреслено основні напрями розвитку освіти дорослих в Україні відповідно до «Концепції освіти дорослих в Україні» та найбільш значущі концептуальні засади розвитку освіти дорослих. Зосереджено увагу на основних положеннях сучасної моделі освіти дорослих в Україні. З'ясовано, що в процесі активного розвитку освіти дорослих збільшується різноманітність її предметного змісту, видів, форм організації, що охоплюють як професійну сферу, так і вільний час дорослого населення, збільшення провайдерів освіти дорослих. Зазначено, що в Україні, не зважаючи на активні бойові дії в боротьбі з російськими агресорами, активно провадяться суспільні дискусії щодо напрямків відновлення та подальшого розвитку освіти впродовж життя та освіти дорослих.

Ключові слова: освіта впродовж життя; освіта дорослих; продовжена освіта; подальша освіта; відновлювальна освіта; освіта в

аромаді; самоучинннава організація; суспільство, що навчається.

Radomski Igor

CONCEPTUAL IDEAS FOR THE DEVELOPMENT OF ADULT EDUCATION

Abstract. *In the publication, the author considers the development of education and lifelong learning and its important component – adult education as a source of development of individual potential, professional skills, innovation and entrepreneurship. It is noted that the urgency of this issue is caused by the war with russia and the need to retrain staff of enterprises, institutions and organizations; the need for professional training and retraining of persons who lost their jobs due to hostilities; the specifics of adult learning, the number of which, unfortunately, will increase; features of adaptation of adults in the conditions of moving to live in new territories. The factors of positive influence of adult education on modern needs and requirements of an adult are analyzed. A number of conceptual ideas of adult education are considered and characterized, including continuing education, continuing professional education – GPE, further education, recurrent education, community education, adult education, learning organization, learning society and conceptual ideas of adult education in Ukraine. The main directions of development of adult education in Ukraine in accordance with the «Concept of adult education in Ukraine» and the most important conceptual principles of development of adult education are outlined. The focus is on the main provisions of the modern model of adult education in Ukraine. It was found that in the process of active development of adult education increases the diversity of its subject content, types, forms of organization, covering both the professional sphere and leisure of the adult population, increasing the number of adult education providers. It is noted that in Ukraine, despite the active hostilities in the fight against russian aggressors, there are active public discussions on the restoration and further development of lifelong learning and adult education.*

Key words: *lifelong learning; adult education; continuing education; further education; recurrent education; community education; learning organization; learning society.*

Постановка проблеми, її актуальність. Стрімкий розвиток освіти дорослих є глобальною тенденцією подальшого розвою сучасного світу, визначальною тенденцією розвитку системи освіти загалом, викликану актуальними потребами сучасного дорослого населення в пожиттєвій освіті, що обумовлюються соціально-економічними та індивідуально-психологічними детермінантами та являють собою важливу умову повноцінної життєдіяльності особистості.

Вивчення концептуальних ідей і тенденцій розвитку освіти дорослих збагатить поінформованість вітчизняної наукової спільноти, практиків з зазначеної проблематики та сприятиме пошуку та розробці власних сучасних підходів, інноваційних технологій, нових моделей освітніх систем

дорослих, що так необхідні Україні в цей непростий час. Крім того, актуальність цього питання викликана війною з росією та зростаючою необхідністю перекваліфікації персоналу підприємств, установ, організацій; потребою професійної підготовки та перепідготовки осіб, що втратили роботу через бойові дії; специфікою навчання дорослих інвалідів, кількість яких, на жаль, зростає; особливостями адаптації дорослих в умовах переміщення для проживання на нові території.

Аналіз актуальних досліджень і публікацій. Науковими розвідками проблематики освіти впродовж життя та освіти дорослих активно займаються науковці А. Тоуг, А. Роджерс, Д. Аспін, П. Джарвіс, М. Ноулз, С. Мерріам, Р. Каффарелла, Р. Дейв, Дж. Лівінгстон, М. Тайт та ін. Розробкам філософських засад освіти для ХХІ століття присвячені праці І. Зязюна, Б. Гершунського, С. Гончаренка, В. Кременя, обґрунтування теоретичних та методологічних засад освіти дорослих проводяться вітчизняними вченими Л. Лук'яною, С. Архиповою, О. Аніщенко, Н. Ничкало, Л. Сігаєвою, О. Щербак. Порівняльно-педагогічні дослідження досвіду розвитку освіти дорослих зарубіжних країн здійснюють Н. Авшенюк, О. Баніт, С. Бабушко, Н. Бідюк, О. Огієнко, Н. Пазюра. Наукові розвідки, предметом яких є вивчення питання становлення та розвитку освіти дорослих здійснюють учені Т. Десятова, В. Луговий, Н. Ничкало, О. Огієнко, І. Литовченко, С. Русова, Г. Філіпчук та інші.

Мета статті – здійснення аналізу концептуальних ідей і тенденцій розвитку освіти дорослих.

Виклад основного матеріалу дослідження. На думку науковців, безперервна освіта впродовж життя виступає ширшим поняттям, а освіта дорослих є її важливою складовою. Слід зазначити, що безперервність освіти забезпечується поєднанням формальної, неформальної та інформальної освіти.

Європейська стратегія «Європа 2020» (EUROPE, 2020) розглядає освіту та навчання впродовж життя як ключові чинники створення конкурентної й динамічної європейської економіки, що базується на знаннях. Стратегія визначає освіту дорослих як необхідну передумову покращення соціального стану, формування громадянської позиції, особистісної та професійної реалізації та підвищення можливостей зайнятості; підкреслює необхідність розвитку індивідуальних здібностей і потенціалу людей.

Л. Лук'янова сформулювала одне з найбільш вагомих «людиноцентриських» положень сучасної теорії безперервної освіти: «кожна людина має право навчатися у будь-якому періоді свого життя», а участь в освітніх програмах формальної, а передусім неформальної освіти, сприйняття ролі інформальної (самоосвіти) освіти робить життя людини більш осмисленим, менш стресогенним, підвищує рівень її самооцінки та якість світосприйняття (Лук'янова, 2020, с. 27).

Ваговою складовою безперервної освіти виступає освіта дорослих – джерело розвитку потенціалу особистості, її професійних навичок, інноваційності та підприємливості. Вона здатна оперативно реагувати на сучасні потреби та вимоги дорослої людини, проявляти гнучкість та

динамічність. Її позитивний вплив можна виокремити такими чинниками:

- усвідомленням власної причетності кожної людини до світової спільноти з її культурними, загальними та професійними особливостями;
- динамікою процесів і явищ навколишнього середовища, які необхідно усвідомлювати, сприймати, адаптуватися до них;
- збільшенням інформаційного простору, суттєвими змістовними змінами інформації, що вимагає умінь переопрацьовувати її, переносити й використовувати в нових умовах;
- посиленням суб'єктивної позиції в соціумі, що потребує самостійності й відповідальності за власне життєзабезпечення;
- зростанням ролі особистості, її інтересів, комунікативних здібностей (Лук'янова, 2020, с. 33).

У міжнародному звіті «Неперервна освіта і навчання» підготовленому Eurydice (2015) визначається, що освіта дорослих – це загальна або професійна освіта, яку здобувають дорослі після первинної освіти чи навчання з професійною та/чи особистою метою, яка спрямована на: забезпечення загальної освіти дорослих за темами, що їх цікавлять; забезпечення компенсаторного навчання з базових навичок, яких особи не набули раніше під час свого первинного навчання (читання, вміння працювати з цифрами); надання доступу до тих кваліфікацій, яких особи не здобули із різних причин під час первинного навчання чи освіти; набуття покращання, удосконалення знань, навичок та компетентностей у специфічній галузі, що є неперервною освітою та навчанням (European Commission/EACEA/Eurydice, 2015, с. 150).

М. Ноулз виокремив три різні значення освіти дорослих. Перше описує процес навчання дорослих, що охоплює практично усі дії дорослих людей, що спрямовані на набуття нових знань, умінь та навичок, формування соціальних установок, інтересів та цінностей. Друге, технічне значення терміну «освіта дорослих» описує систему організованих видів діяльності, що здійснюються великою кількістю закладів для досягнення конкретної освітньої мети. Йдеться про всі види організованих занять навчальних груп, лекторії, конференції, семінари, заочні курси, в яких беруть участь дорослі. Третє значення поєднує усі ці процеси та види діяльності в ідею про рух або галузь соціальної практики (Knowles, 1980, с. 25).

Розглянемо більш детально основні концептуальні ідеї освіти дорослих в глобальному та національному освітніх просторах. Так, у сучасному освітньому просторі реалізується низка концептуальних ідей освіти дорослих, серед яких *continuing education* (продовжена освіта), *continuing professional education* – GPE (продовжена професійна освіта), *further education* (подальша освіта), *recurrent education* (відновлювальна освіта), *community education* (освіта в громаді), *adult education* (освіта дорослих), *learning organization* (самоучинна організація), *learning society* (суспільство, що навчається) та інші.

Концепція продовженої освіти (*continuing education*) була започаткована в середині минулого століття та близька за значенням до концепції освіти впродовж життя (*lifelong education*). Під продовженою

освітою часто розуміють додаткову професійну освітню діяльність через реалізацію різноманітних професійно орієнтованих навчальних програм для дорослих, які вже мають солідну освітню базу (Rogers, 1998, с. 30). На думку П. Джарвіса, продовжена освіта визначається як «ті освітні можливості, що реалізуються після отримання денної початкової освіти», тобто відбувається після завершення базової освіти (Jarvis, 1999, р. 36).

В професійній освіті ми спостерігаємо використання додаткового терміну «продовжена професійна освіта» (continuing professional education – GPE), що використовується при розгляді навчання персоналу різноманітних підприємств і організацій та відмічається як педагогічний напрямок, що активно розвивається враховуючи обов'язковість підвищення кваліфікації для працівників багатьох виробничих сфер. Це, своєю чергою, збільшує конкуренцію серед різноманітних провайдерів продовженої освіти та спонукає їх спрямовувати зусилля на якісне організаційне і методичне забезпечення продовженої освіти.

Термін «продовжена освіта» близький до терміну «неформальна освіта дорослих» спільною ознакою яких є отримання основної освіти. Також важливою тенденцією розвитку термінології в галузі освіти дорослих відмічається зближення змісту термінів «продовжена освіта» і «освіта дорослих», що вказує на зближення відповідних концептуальних підходів.

Концепція відновлювальної освіти (recurrent education) постала в кінці 60-х років минулого століття як одна з практичних форм освіти впродовж життя. Загалом даний освітній напрям стосується будь-якого рівня освіти та віку учнів, хоча зазвичай основна увага приділялась дорослим учням. У наукових колах виокремлюють два підходи щодо форм реалізації відновлювальної освіти. Перший підхід розглядає відновлювальну освіту як «формальну, переважно денну освіту для дорослих, які хочуть відновити своє навчання, яке було перерване раніше за різних обставин» (Jarvis, 1995, с. 30). Другий підхід розглядає відновлювальну освіту як «розподіл освіти протягом життя індивіда у формі періодично відновлювального навчання» («in a recurring way»), що значно ширше першого підходу за охопленням форм навчання дорослих та організацій, що спонсорують зазначений вид освіти (OECD, 1973, с. 7).

Як особливості зазначених підходів слід зазначити, що в першому випадку відновлювальна освіта розглядається як денна, з відривом від виробництва, а в другому підході періоди денного навчання поєднуються з періодами вечірнього або заочного навчання, суміщення основної трудової діяльності з освітньою, що, своєю чергою, практично збігається з концепцією продовженої освіти. Реалізація концепції відновлювальної освіти дорослих вимагатиме перебудови діяльності закладів освіти та створюватиме труднощі на етапах практичної реалізації, що призвело в кінцевому результаті до відмови андрагогічної наукової спільноти від практичної реалізації концептуальних ідей відновлювальної освіти.

Освіта в громаді (community education) здійснюється на певній території, в територіальній громаді, вирішуючи проблеми мешканців, що проживають у певному регіоні. За Д. Харгрівзом, сутність освіти в громаді

полягає в «розмитті меж («blurring of boundaries») між освітніми закладами й громадами, що їх оточують, між викладачами й студентами, між роботою й відпочинком» (Hargreaves, 1982). З метою кращого розуміння цього освітнього феномену науковці класифікують освіту в громаді за напрямками: освіта в громаді для дій та/або розвитку («education for community action and/or development»); освіта в громаді («education in the community»); заочна освіта дорослих або освіта «за стінами» («adult education beyond the walls») (Jarvis, 1995, с. 35-39). Розглядаючи освіту в громаді, можна виділити зацікавленість фахівців-андрагогів в розвитку неформальної освіти дорослих перш за все спрямовану на розвиток усього регіону. Зазначені думки унаочнюють тісний зв'язок освіти в громаді з ідеями освіти впродовж життя та продовжуваної освіти.

До освіти в громадах можна віднести організацію навчання в Університетах третього віку («The University of the Third Age – U3A»). Університет третього віку призначений для людей пенсійного віку. Створюється з метою об'єднання учасників в освітні групи за зацікавленнями та дає змогу їм поділитись своїм досвідом, знаннями, повчитися у своїх колег і розширити свій кругозір. Хоча не всі види освітньої діяльності Університетів третього віку ми можемо віднести виключно до освіти в громадах, багато з них можна розглядати в контексті продовжуваної освіти та неформальної освіти дорослих. В цьому випадку головним критерієм відмінності виступає цільове спрямування освітнього процесу, що може бути спрямовано на розвиток громади чи задоволення індивідуальних потреб слухачів. Сьогодні немає чіткої відповіді в науковій спільноті щодо розгляду освіти в громаді як самостійного напрямку андрагогічної науки, враховуючи, що багато форм останньої тісно переплітаються з іншими концепціями освіти дорослих і, тим самим, ускладнюють подальші наукові розвідки.

Концепція самоучинної організації (learning organization) виникла в 80-х роках минулого століття в ході досліджень особливостей функціонування організацій, проблем, що виникали в процесі їх організаційного розвитку. Зазначена концепція самоучинної організації поєднує в собі ідеї інших освітніх напрямків освіти дорослих, таких як освіти впродовж життя, продовженої професійної освіти, відновлювальної освіти, неформальної освіти дорослих та інших, але вирізняється спрямуванням на рівень виробничої організації, а не на окремого індивіда чи суспільства. К. Уаткінс і В. Марсік дану дефініцію трактують як «організацію, яка постійно навчається і перетворює себе. Навчання відбувається на рівнях окремих індивідів, в командах, у всій організації та навіть в громадах, з якими ця організація взаємодіє. Навчання являє собою безперервний, стратегічно використовуваний процес – інтегрований в працю і такий, що відбувається паралельно з нею» (Watkins, Marsick, 1993, р. 8). Узагальнивши різноманітні моделі самоучинних організацій О. Баніт виокремила два основні положення, на яких базується самоучинна організація: компанія постійно переживають зміни як зовнішні, так і внутрішні, тому керівництво має бути завжди налаштованим на проведення неперервного навчання, що є необхідною умовою ефективності, а, відповідно, й успішності та

конкурентоспроможності; кожна компанія спроможна навчатися і повинна навчатися; під навчанням розуміються не обов'язкові курси підвищення кваліфікації, а постійне самовдосконалення, як кожного члена організації, так і всієї організації, як єдиного організму. Підсумовуючи проведений аналіз, дослідника зауважує, що засадничою ідеєю самоучинневої організації є таке твердження: якщо організація хоче вижити в жорстких умовах ринку, неперервне навчання повинно стати необхідною і суттєвою складовою стратегії її розвитку (Баніт, 2018, с. 17-18).

Концепція суспільства, що навчається (*learning society*) почала активно розроблятися науковцями з кінця минулого століття й увібрала в себе наукові доробки з багатьох концепцій, що були розглянуті нами раніше, та на відміну від теорії «освіти впродовж життя» виходила за межі суто педагогіки, розглядаючи різноманітні характеристики суспільства в цілому. До прикладу, Р. Едвардз розглядає суспільство, що навчається, в трьох аспектах:

- суспільство, що навчається як освічене суспільство («*educated society*»), яке віддане ідеям ліберальної демократії й рівних можливостей;
- суспільство, що навчається як ринок навчання («*learning market*»), що надає можливість освітнім закладам надавати послуги для індивідів як умова підтримання змагальності в економіці;
- суспільство, що навчається як навчальна мережа («*learning networks*»), в якій учні навчаються пізнавальному підходу до життя («*a learning approach to life*») з використанням широкого діапазону джерел, що дозволяють їм розвивати свої інтереси та свою особистість (Edwards, 1995, р. 187). На думку дослідника, аспектом що переважає, стає другий, який акцентує освітню політику на усвідомлених потребах людей в умовах глобальної економіки та конкуренції, що зростає з метою ефективного розвитку та доступності людських ресурсів.

За Д. Філдом, ключова ідея концепції суспільства, що навчається проявляється в новій якості сучасної дорослої людини – її пластичності. Скільки б знань не було закладено в людину в процесі її основної формальної освіти, головне переконання складається в тому, що невичерпний потенціал особистості являється скоріше нормою, чим виключенням (Field, 2000, р. 37).

С. Прийма визначає суспільство, що навчається як поняття філософії освіти і важливий сучасний соціокультурний феномен. Науковець наголошує, що йдеться про соціальну спільноту, яка визнає необхідність навчання як умову свого розвитку, підтримує й мотивує людей та організації до навчання впродовж життя, пропагує культуру навчання на основі ефективного соціального партнерства, а також сприяє розвитку різноманіття знань як цінності, дотриманню принципу рівних можливостей, забезпеченню універсальності доступу всіх до знань та інформації (Прийма, 2020).

В Україні активно розвиваються концептуальні ідеї освіти дорослих, що зумовлено зрослими потребами громадян нашої держави в неперервній освіті задля реалізації життєвого та професійного потенціалу. Л. Лук'янова (2018) найбільш значущими концептуальними засадами розвитку освіти

дорослих визначає філософсько-педагогічну ідею неперервності освіти, законодавче забезпечення освіти дорослих, положення професіоналізації освіти дорослих. У розробленій науковцем «Концепції освіти дорослих в Україні» (Лук'янова, 2011) основні напрями зосереджено на подоланні суперечностей між об'єктивною потребою розвитку навчання дорослих у системі формальної, неформальної й інформальної освіти та нерозробленістю належного нормативно-правового, науково-методичного, організаційного забезпечення; необхідністю врахування потреб ринку праці, вимог роботодавців, а також освітньо-культурних потреб дорослих, мотиваційних, ціннісних орієнтацій дорослих громадян щодо особистісної самореалізації та відсутністю сучасних технологій їхньої професійної підготовки і перепідготовки; зросталими вимогами роботодавців до рівня професійної компетентності працівників і відсутністю комплексної науково обґрунтованої системи організації їхньої професійної перепідготовки. У цитованій концепції освіта дорослих визначається як складова системи неперервної освіти, метою якої є соціально-економічна адаптація дорослої людини до перетворень, що відбуваються у суспільстві; пролонгований процес і результат розвитку й виховання особистості засобами реалізації освітніх програм і послуг упродовж життя. У сучасній «Концепції розвитку освіти дорослих в Україні» (Лук'янова, Аніщенко, & Москаленко, 2019) нагальними є висновки про необхідність «створення цілісної, гнучкої, відкритої національної системи освіти дорослих, що поєднує формальну, неформальну, інформальну освіту, спрямованої на задоволення поточних і перспективних освітніх потреб особистості».

Сьогодні актуальною є потреба створення в Україні нової моделі освіти дорослих. За визначенням Л. Лук'янової, сучасна модель ґрунтується на визнанні дорослої людини як суб'єкта, безумовно, здатного до освіти, проте реальне життя показує, що у дорослих мають місце дискретні освітні періоди, які виникають унаслідок впливу економічних, суспільних і політичних криз. Нова модель має передбачати сенс дорослих в системі освіти не тільки як апріорно універсального суб'єкта з необмеженими здатностями, але й урахувати кризи психічного, соціокультурного розвитку людини, яка відчуває та усвідомлює певні спади, що перешкоджають її освіті й розвитку. Нова модель освіти дорослих має також передбачати адекватні й варіативні умови для участі у процесах неперервної освіти, набуття нових загальних і професійних знань, цінностей і компетентностей, які сприятимуть універсалізації дорослої людини в сучасних соціокультурних умовах, а також формуванню світоглядних прагнень, активізації її участь у розвитку інститутів суспільства (Лук'янова, 2018).

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, проведений аналіз концептуальних ідей розвитку освіти дорослих в глобальному та національному просторах засвідчує наявність великої кількості різноманітних напрямків освіти дорослих, що знаходяться в процесі постійного розвитку та змін. Констатуємо посилення уваги дослідників на більш пізньому періоді життя дорослих, коли початковий (формальний) етап навчання, що включає опанування освітніх та професійних кваліфікацій вже

завершено. Головні зусилля спрямовуються на неформальній освіті дорослих в різноманітних формах її проявів. В процесі активного розвитку освіти дорослих збільшується різноманітність її предметного змісту, видів, форм організації, що охоплюють як професійну сферу, так і вільний час дорослого населення, збільшення провайдерів освіти дорослих. В Україні, не зважаючи на активні бойові дії в боротьбі з російськими агресорами, активно провадяться суспільні дискусії щодо напрямків відновлення та подальшого розвитку освіти впродовж життя та освіти дорослих.

Перспективою подальших наукових розвідок є наукове обґрунтування та подальший розвиток дієвої системи фахової підготовки фахівців-андрагогів які і будуть вибудовувати систему сучасної освіти дорослих в Україні.

Список використаних джерел

- Баніт, О.В. (2018). *Системи професійного розвитку менеджерів у транснаціональних корпораціях: досвід Німеччини і Польщі*. Монографія. Київ. ДКС-Центр.
- Лук'янова, Л. (2011). *Концепція освіти дорослих в Україні*. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/7529>
- Лук'янова, Л.Б. (2020). *Освіта дорослих: сучасні стратегії і практики в Україні та зарубіжжі*. Київ: ТОВ «Юрка Любченка».
- Лук'янова, Л. (2018). *Розвиток освіти дорослих: сучасні реалії, тенденції і перспективи*. Концептуальні засади розвитку освіти дорослих: світовий досвід, українські реалії і перспективи: збірник наукових статей. Київ: Знання України, 21–31.
- Лук'янова, Л.Б., Аніщенко, О.В., & Москаленко, Л.М. (2019). *Концепція розвитку освіти дорослих в Україні*. ГС «Українська асоціація освіти дорослих»; ІПООД імені Івана Зязюна НАПН України. Київ: ТОВ «ДКС Центр».
- Прийма, С.М. (2020). *Суспільство, що навчається*. Велика українська енциклопедія. URL: <https://vue.gov.ua/Суспільство, що навчається>
- Edwards, R. (1995). *Behind the Banner: Whither the Learning Society?*. Adults Learning. 6.
- EUROPE 2020. *A European strategy for smart, sustainable and inclusive growth*. URL: <http://ec.europa.eu/eu2020/pdf/COMPLETE%20EN%20BARROSO%20%20%20007%>
- European Commission/EACEA/Eurydice. (2015). *Adult Education and Training in Europe: Widening Access to Learning Opportunities: Eurydice Report*. Luxemburg: Publications Office of the European Union.
- Field, J. (2000). *Lifelong Learning and the New Educational Order*. Stoke on Trent, UK and Sterling, USA: Trentham Books.
- Jarvis, P. (1995). *Adult and Continuing Education. Theory and Practice*. London: Routledge.
- Jarvis, P. (1999). *International Dictionary of Adult and Continuing Education*. London: UK and Sterling, USA: Kogan Page.
- Hargreaves, D. (1982). *The Challenge of the Comprehensive School*. London:

Routledge and Kegan Page.

- Knowles, M. S. (1980). *The modern practice of adult education: from pedagogy to andragogy*. Chicago: Associated Press Follett Publishing Company.
- OECD. (1973). *Recurrent Education: A Strategy for Lifelong Learning*. Paris: OECD.
- Rogers, A. (1998). *Teaching Adults*. Buckingham and Philadelphia: Open University Press.
- Watkins, K., Marsick, V. (1993). *Sculpting the Learning Organization: Lessons in the Art and Science of Systemic Change*. San Francisco: Jossey-Bass.

References (translated and transliterated)

- Banit, O.V. (2018). Systemy profesiinoho rozvytku menedzheriv u transnatsionalnykh korporatsiiah: dosvid Nimechchyny i Polshchi [Systems of professional development of managers in multinational corporations: the experience of Germany and Poland]: Monohrafiia. Kyiv. DKS-Tsentr [in Ukrainian].
- Lukianova, L.B., Anishchenko, O.V., & Moskalenko, L.M. (2019). Kontsepsiia rozvytku osvity doroslykh v Ukraini [The concept of adult education development in Ukraine]. HS «Ukrainska asotsiatsiia osvity doroslykh»; IPOOD imeni Ivana Ziaziuna NAPN Ukrainy. Kyiv: TOV «DKS Tsentr» [in Ukrainian].
- Lukianova, L. (2011). Kontsepsiia osvity doroslykh v Ukraini [The concept of adult education in Ukraine]. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/7529> [in Ukrainian].
- Lukianova, L.B. (2020). Osvita doroslykh: suchasni stratehii i praktyky v Ukraini ta zarubizhzi [Adult education: modern strategies and practices in Ukraine and abroad]. Kyiv: TOV «Iurka Liubchenka» [in Ukrainian].
- Lukianova, L. (2018). Rozvytok osvity doroslykh: suchasni realii, tendentsii i perspektyvy [Development of adult education: current realities, trends and prospects]. *Kontseptualni zasady rozvytku osvity doroslykh: svitovy dosvid, ukraiynski realii i perspektyvy – Conceptual bases of development of adult education: world experience, Ukrainian realities and prospects: zbirnyk naukovykh statei*. Kyiv: Znannia Ukrainy, 21–31 [in Ukrainian].
- Pryima S.M. (2020). Suspilstvo, shcho navchaietsia [Learning society]. *Velyka ukrainska entsyklopediia – The Great Ukrainian Encyclopedia*. URL: <https://vue.gov.ua/Суспільство, що навчається> [in Ukrainian].
- Edwards, R. (1995). Behind the Banner: Whither the Learning Society? *Adults Learning*. № 6 [in English].
- EUROPE 2020. A European strategy for smart, sustainable and inclusive growth. URL: [http://ec.europa.eu/eu2020/pdf/COMPLET%20EN%20BARROSO%20%20%20007%](http://ec.europa.eu/eu2020/pdf/COMPLET%20EN%20BARROSO%20%20%20007%20) [in English].
- European Commission/EACEA/Eurydice. (2015). *Adult Education and Training in Europe: Widening Access to Learning Opportunities: Eurydice Report*. Luxembourg: Publications Office of the European Union [in English].
- Field, J. (2000). *Lifelong Learning and the New Educational Order*. Stoke on Trent, UK and Sterling, USA: Trentham Books [in English].
- Jarvis, P. (1995). *Adult and Continuing Education. Theory and Practice*. London: Routledge [in English].
- Jarvis, P. (1999). *International Dictionary of Adult and Continuing Education*. London: UK and Sterling, USA: Kogan Page [in English].
- Hargreaves, D. (1982). *The Challenge of the Comprehensive School*. London:

- Routledge and Kegan Page [in English].
- Knowles, M.S. (1980). The modern practice of adult education: from pedagogy to andragogy. Chicago: Associated Press Follett Publishing Company [in English].
- OECD. (1973). Recurrent Education: A Strategy for Lifelong Learning. Paris: OECD [in English].
- Rogers, A. (1998). Teaching Adults. Buckingham and Philadelphia: Open University Press [in English].
- Watkins, K., & Marsick, V. (1993). Sculpting the Learning Organization: Lessons in the Art and Science of Systemic Change. San Francisco: Jossey-Bass [in English].

УДК 378.013.42-051(045)

DOI: [https://doi.org/10.35387/od.1\(21\).2022.58-67](https://doi.org/10.35387/od.1(21).2022.58-67)

Осадчук Валентина Володимирівна – здобувач вищої освіти ступеня доктора філософії кафедри менеджменту освіти та права Центрального інституту післядипломної освіти ДЗВО «Університет менеджменту освіти»

Osadchuk Valentina – PhD Student, Department of Education and Law Management, Central Institute of Postgraduate Education of the HEI «University of Education Management»

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0001-5810-0360>

E-mail: valentinaosadchuk72@gmail.com

РОЗВИТОК ВІДКРИТОЇ ОСВІТИ ЯК ФЕНОМЕНА ХХІ СТОЛІТТЯ

Анотація. В оглядовій статті здійснено ретроспективний аналіз розвитку відкритої освіти, проаналізовано її сильні й слабкі сторони. Автор позиціонує відкриту освіту як сучасну освітню технологію, чинник випереджаючого розвитку суспільства, спрямований на сприяння відкритості людини до знань. В статті зазначено, що саме процеси глобалізації, демократизації та гуманізації суспільства дозволили впровадити відкриту освіту як складову реформування освітньої сфери. Зроблено наголос, що відкрита освіта набуває домінуючих ознак сучасного освітнього простору, забезпечує безперервність навчання впродовж життя, а також уможливорює ефективність і доступність у набутті знань, віддзеркалюючи гуманістичну спрямованість освітнього процесу. Обґрунтовано організаційно-педагогічні умови впровадження відкритої освіти у процесі фахової підготовки. Розглянуто актуальні проблеми використання інформаційних технологій, а також їх впровадження у навчальний процес закладів вищої освіти, які надають освітні послуги як в умовах традиційного, так і дистанційного навчання. Зазначено, що відкриті університети мають як переваги перед традиційною системою освіти,